
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Barajas Sousa, Miriam; Lalueza Sazatornil, José Luis, dir. Disseny col·laboratiu d'un programa de parentalitat positiva adaptat a l'ètnia gitana. 2020. 41 pag. (954 Grau en Psicologia)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/243509>

under the terms of the license

“Disseny col·laboratiu d’un programa de parentalitat positiva adaptat a l’ètnia gitana”

*En col·laboració amb la fundació Pere Closa i l’estudiant d’educació infantil: Iris Escusol
Manzano.*

Miriam Barajas Sousa
NIU: 1458599
Tutor: José Luis Lalueza

ÍNDEX

Resum.....	3
Agraïments.....	4
1. Introducció	5
1.1 Demanda de l'entitat i plantejament del problema.....	5
1.2 La parentalitat positiva.....	5
1.3 Ubicació i context.....	6
1.4 Proposta justificada de la intervenció.....	7
1.4.1 Repercussions de la parentalitat positiva.....	7
1.4.2 Les famílies gitanes i la criança.....	7
2. Objectius.....	12
3. Metodologia.....	13
3.1 Disseny d'investigació.....	13
3.2 Mètodes d'obtenció de la informació.....	13
3.2.1 Observació.....	13
3.2.2 Entrevistes.....	14
3.3 Mètode d'anàlisi.....	14
4. Consideracions ètiques.....	14
5. Resultats	15
5.1 Anàlisi grup de discussió.....	15
5.2 Anàlisi qüestionari.....	17
6. Proposta.....	22
7. Línies de futur.....	24
8. Referències.....	25
9. Annex.....	27
-Annex I.....	27
-Annex II.....	28
-Annex III.....	29
-Annex IV.....	30
-Annex V.....	33

RESUM

Aquest treball de fi de grau és un projecte d'Aprenentatge i Servei en col·laboració amb la fundació Pere Closa i Iris Escusol Manzano, estudiant del grau d'educació infantil. Des de la fundació, es va plantejar una demanda: adaptar el programa de parentalitat positiva del programa *Proinfància* de "La Caixa" a la ètnia gitana.

Després de treballar de manera teòrica la parentalitat positiva, la socialització, la criança en l'ètnia gitana i el context en el que ens trobem, s'estableix l'objectiu del projecte. L'objectiu general del projecte és conèixer quines adequacions s'han de fer al material proporcionat pel programa *Proinfància* de "La Caixa" per adaptar-lo a la realitat del perfil de famílies de l'entitat.

La metodologia ha consistit en realitzar sessions de discussió en un grup de sis mares. També s'ha elaborat un qüestionari, que han contestat els professionals que treballen amb les famílies de l'entitat. Els resultats principals que s'han obtingut són els següents: les necessitats, concepcions sobre l'escola i els valors que tenen les persones d'ètnia gitana, difereixen amb els que té el programa de parentalitat positiva que ofereix el programa *Proinfància* de "La Caixa".

L'anàlisi ens permet valorar les modificacions que s'haurien de fer al programa de parentalitat positiva del programa *Proinfància* de "La Caixa".

PARAULES CLAU

Parentalitat positiva, ètnia gitana, societat, família, criança, escola, cultura.

ABSTRACT

This final degree project is a Learning and Service task in collaboration with Pere Closa Foundation and Iris Escusol Manzano, who is studying the infant education degree. The foundation proposed a Project to us: adapt the positive parenting program, called *Proinfància* of the "La Caixa" foundation. We had to adapt this program to the needs of the Roma ethnic group.

After working theoretically on different important topics like: positive parenting, socialization, parenting in the Roma ethnic group and the context in which we were going to work, we established the aim of the project. The general objective of this project is: to know what adjustments must be made in the material provided by the *Proinfància* program of "La Caixa" to adapt it to the reality of the profile of families with which the entity works.

Methodology consists of making discussion sessions in a group of six mothers. Furthermore, we have developed a questionnaire, which has been answered by the professionals who work with the entity's families.

Main results allow us to see that the needs, conceptions about school and the values that Roma ethnic group have, are different from those offered by the *Proinfància* program of "La Caixa".

In the analysis we talk about the modifications that should be made to the *Proinfància* program of “La Caixa” in order to adapt it to the needs of the Roma Ethnic group.

KEY WORDS

Positive parenting, Roma ethnic group, society, family, upbringing, school, culture.

Agraïments: Aquest projecte s'ha dut a terme gràcies a la col·laboració de la fundació privada Pere Closa que ens ha permès participar de les seves activitats. Vull agrair especialment a Miguel Ángel Franconetti, per donar-nos la oportunitat d'endinsar-nos en el projecte, a Montserrat García Rodríguez per acompanyar-nos en aquest procés en l'entitat, i a Clàudia Henao, per ajudar-nos.

També agrair als docents de la UAB que ens han guiat i donat suport en tot moment, José Luis Lalueza i Sílvia Blanch. I per últim, a la meua companya de projecte, Iris Escusol Manzano, pel seu recolzament.

1. Introducció

1.1 Demanda de l'entitat i plantejament del problema

Aquest projecte sorgeix de la demanda de la Fundació Pere Closa per elaborar programes d'intervenció sensibles al context cultural de les famílies gitanes. Aquesta fundació és una entitat sense ànim de lucre que treballa per a potenciar la imatge positiva del poble gitano, preservar el seu ric llegat cultural i donar-lo a conèixer a la resta de la societat.

A través de la seva tasca lluiten contra la discriminació en l'àmbit educatiu i dels serveis públics, per trencar els estereotips referents al poble gitano i per promoure la transformació social dels entorns més propers dels joves i dels infants.

La nostra tasca ha consistit en l'elaboració d'un projecte de caire socioeducatiu basat en investigar i conèixer quines adequacions s'han de fer al programa *Proinfància* de "La Caixa" que és el que utilitza actualment l'entitat, per tal d'adaptar-lo al perfil de les famílies amb les que hi treballa.

Amb el programa de parentalitat positiva, es cerca aconseguir millores en la relació entre els pares i mares i els infants, treballant pautes educatives i abordatge de conflictes entre altres, tot tenint en compte la realitat de les famílies. S'espera que el programa de parentalitat positiva també repercuteixi en millorar la relació entre les famílies i l'escola a Sant Roc (Badalona).

Els educadors, psicòlegs i altres professionals de la fundació Pere Closa, durant el seu recorregut professional han pogut observar la necessitat d'adaptar aquest programa de parentalitat positiva al col·lectiu gitano. Partint d'aquesta necessitat és d'on sorgeix el nostre projecte, volent ser una eina per les famílies que es troben en algun projecte socioeducatiu de la fundació Pere Closa.

Aquest projecte és un treball conjunt, que integra als diferents professionals (Educadors i educadores socials, promotors, monitors, etc.), així com a les famílies.

1.2 La parentalitat positiva

Per poder entendre aquest projecte i comprendre el que es vol aconseguir, és necessari entendre el concepte de "parentalitat positiva". Aquest concepte es defineix com "el comportament dels pares fonamentat en l'interès superior del nen, que té cura d'ell, desenvolupa les seves capacitats, no és violent i ofereix reconeixement i orientació, que inclou l'establiment dels límits que permetran el ple desenvolupament del nen" (Rodrigo et al., 2015). Per tant, aquesta parentalitat podrà dotar als infants de les eines necessàries per poder desenvolupar-se de manera adequada amb el medi, amb el seu grup d'iguals i ells mateixos. Per tant, podem parlar del fet que la parentalitat positiva integra un model bio-psico-social que s'estructura als diferents sistemes dels infants. Poder exercir una parentalitat positiva, mitjançant l'afecte com a punt de partida per poder posar límits i crear un bon clima de confiança, acaba creant una vinculació afectiva amb els fills i filles. Gràcies a aquesta relació es proporciona una base segura i confiada que podrà fer que l'infant es relacioni amb el món de la millor manera possible. També farà que els fills/es puguin desenvolupar la seva pròpia identitat i els diferents processos en els que participa. (Rodrigo, Máiquez, Martín i Rodríguez, 2015).

Les famílies, per tant les persones adultes, també experimenten beneficis mitjançant la seva tasca educadora. Quan aquesta tasca es realitza de manera correcta, es poden observar guanys en el desenvolupament de la persona adulta, que contribueix a la seva realització i benestar personal. Si pel contrari la tasca educadora es realitza de manera errònia, es pot experimentar emocions com la frustració i la sensació de fracàs que influeix de manera directa al desenvolupament personal de l'adult. (Rodrigo et al., 2015). Per poder exercir la tasca educativa de manera adequada, s'han de tenir unes bases que puguin sustentar la seguretat de posar límits i la capacitat de dotar als fills i filles de confiança. Els adults han de tenir una auto-coneixença, una bona autoestima i confiança en un/una mateix/a que permetrà tenir les eines bàsiques per a poder establir relacions d'afecte amb els infants.

En resum, un pare/mare positiu (Rodrigo et al.,2010) es el que atén, potencia, guia i reconeix als seus fills com a persones de ple dret. La parentalitat positiva no és permissiva i requereix de la implementació dels límits necessaris per a que els nens puguin desenvolupar-se plenament.

A diferència del model de control de l'estil autoritari, l'autoritat en la parentalitat positiva està basada en el respecte, la tolerància, la comprensió mútua i el diàleg que porta a la construcció d'acords que permetin creixement i desenvolupament de les relacions patern-filials. (Rodrigo et al.,2010).

Creiem que el fet de treballar la parentalitat positiva amb les famílies repercutirà positivament a la relació entre els propis membres de la família i també al vincle que aquestes mantenen amb el sistema escolar.

1.3 Ubicació i context

Centrarem el nostre projecte a Sant Roc tot i que la fundació Pere Closa treballa amb moltes més zones de Catalunya. Hem escollit aquest municipi perquè és on els treballadors de Pere Closa ens han manifestat que hi ha més necessitat. Això, segurament és degut a les característiques que presenta aquest municipi. Sant Roc és un barri de Badalona que forma part de la zona metropolitana de Barcelona. Aquest barri també es va construir per tal d'eliminar zones on hi havia infravivendes a la zona de Barcelona, també per acollir als damnificats per les riuades que van haver a l'any 1962 i a la població que vivia a barraques a la zona de Montjuïc i del Somorrostro. Actualment, en aquest barri hi ha un percentatge important d'immigració, un 32,4% dels habitants del barri són immigrants. Tot i que la seva situació geogràfica ha fet que el barri no quedi aïllat. és un barri on es donen conflictes culturals i problemàtiques de tipus social com (exclusió, drogodependències, alt índex d'analfabetisme, manca de recursos econòmics, situacions penals....)*Informació extreta pàgina web fundació Ateneu Sant Roc.*

En aquest projecte, treballarem amb famílies gitanes que tenen els seus infants escolaritzats al CEIP (col·legi d'educació infantil i primària) *Lestonnac* de Sant Roc (Badalona).

Definirem les adequacions que s'han de fer al programa de parentalitat positiva *Proinfància*, junt amb la col·laboració de la promotora de la fundació Pere Closa a Sant Roc, Montserrat García Rodríguez.

1.4 Proposta justificada d'intervenció

1.4.1 Repercussions de la parentalitat positiva

Des del pla didàctic, la parentalitat conté una gran dimensió afectiva. Es tracta d'afavorir el procés de vinculació afectiva de l'infant des de etapes molt primerenques per proporcionar-li una base segura. Quan es realitza adequadament aquesta vinculació, s'afavoreixen els processos constitutius de la personalitat i del desenvolupament de l'infant, aquest fet, repercuteix positivament en el desenvolupament de les figures parentals. Pel contrari, el fracàs de l'establiment de la vinculació mencionada anteriorment, pot comportar retards i trastorns importants en el desenvolupament infantil, acompanyats al mateix temps d'una experiència negativa i frustrant de la parentalitat. (Rodrigo et al., 2015).

Des del pla relacional, l'exercici de la parentalitat no es realitza en solitari sinó que requereix de capacitats per l'establiment de relacions socials a l'àmbit de la família, la família extensa, els amics, els companys i veïns. Requereix tenir xarxes socials que permetin el suport de nombroses persones i institucions de l'àmbit escolar, sanitari, professional i comunitari general. L'aïllament social o l'establiment de relacions conflictives en aquests àmbits es un gran obstacle que dificulta l'exercici de la parentalitat. (Rodrigo et al., 2015). Per aquest motiu, junt amb altres, considerem important adaptar un programa de parentalitat positiva que permeti millorar la relació família-escola en el CEIP *Lestonnac* de Badalona.

1.4.2 Les famílies gitanes i la criança

Un altre motiu per el qual creiem que és important crear aquest projecte, és perquè des de fa segles, la minoria gitana ha experimentat la dominació i l'exclusió en tots els àmbits de la vida (legal i política, residencial, ocupacional, sanitària, educativa) i des de totes les posicions interiors del grup (homes i dones, vells i joves) en un particular sistema de segregació escolar. (Carrasco, 2004).

A la investigació sobre *La escolarización de los niños gitanos* (Abajo,1997; Carrasco, 2011) es va observar que les famílies gitanes es troben en un context social bifront i estratificat i amb existència de doble llenguatge. Moltes famílies gitanes es troben en una situació de marginació i estereotípia i perceben una limitada estructura d'oportunitats. A causa de tot això, amb freqüència, als alumnes gitanos, els hi arriben missatges "doble-vinculars" o contradictoris per part dels seus agents de

socialització. Aquests missatges els hi generen perplexitat i desconcert. Tot això porta a unes baixes auto expectatives, mala adaptació, baix rendiment, absentisme i desvinculació.

Generalment, es comú veure afirmacions com “l'alumnat d'una minoria ètnica fracassa a l'escola degut a que es troba en una situació econòmica desfavorida” o “perquè la seva cultura xoca amb la cultura escolar” aquests exemples són fenòmens que es donen a la realitat però suposen explicacions que no engloben tot el conjunt de dimensions que estan incidint en el problema de l'escolarització dels infants gitanos i de les relacions entre aquestes dimensions.

Per altra banda, les investigacions que només tenen en compte el que succeeix a l'aula o l'escola, també són insuficients ja que obliden els contextos socials més amplis, que condicionen la vida d'aquests infants, famílies i docents.

Per consegüent, es necessita una explicació a nivell múltiple, (que tingui en compte els aspectes micro o interpersonals que es donen a l'aula però també els macro o socioeconòmics), que estudiï els factors socials, estructurals i culturals en combinació, d' un model ecològic. (Abajo i Carrasco, 2011).

Ens sembla interessant mencionar la formulació teòrica de la noció de *nínxol evolutiu* de Super i Harkness (1986). Com ens expliquen els autors Lalueza, Crespo, Pallí i Luque (2001) “les pràctiques de criança han d'estudiar-se en relació amb les etnoteories sobre el desenvolupament, l'educació que tenen els pares i mares i el context ecològic i social en el que es troben” (p.118).

Gauvain, a l'any 1995, operacionalitza aquest concepte delimitant tres formes en les que la cultura penetra l'activitat cognitiva i el desenvolupament. Aquests subsistemes, que també mencionen Lalueza et al. (2001) serien els següents:

- a) Metes en l'activitat i valors d'una cultura i els seus membres
- b) Medis històrics provistos per la cultura (eines materials i simbòliques per satisfer les metes i els valors).
- c) Superestructures com rutines, guions i rituals que actualitzen les metes i les activitats quotidianes.

En l'estudi del *nínxol evolutiu* de l'ètnia gitana, ens preguntem, què és el que diferencia les metes del grup cultural dominant en les societats europees occidentals de les metes de l'ètnia gitana, minoria en el mateix territori. Per contestar aquesta pregunta hem d'entendre la construcció simbòlica de la realitat compartida per la comunitat gitana. Una primera aproximació a les comunitats gitanes, les definiria com pertinents a una cultura eminentment tradicional. La importància de la família extensa, la valoració del col·lectivisme enfront l'individualisme, el paper dels ancians com a persones sàvies i

a qui s'ha de tenir màxim respecte, la subjecció a lleis antigues transmeses de forma oral, la responsabilitat compartida per tots els membres de la família quan es genera un conflicte per un d'ells, el poder de les sogres sobre les nores... Tot això, ens porta a veure un contrast amb la cultura individualista que organitza les pautes socials del grup majoritari amb el que conviuen en les ciutats europees. (Lalueza et al., 2001,p.119 i 120).

La cultura gitana, entesa com a context de desenvolupament, es una peça fonamental del nínxol evolutiu de les persones d'ètnia gitana.

El fet de que els gitanos hagin cultivat uns valors fortament comunitaristes, contribueix en gran mesura a definir el perfil de les pràctiques quotidianes. En conseqüència, les pràctiques educatives han hagut d'orientar-se a la formació de subjectes que contribueixin al manteniment d'aquest particular ordre social. Hi ha un model de bon gitano i bona gitana que implícitament, guia les pràctiques de criança. Aquestes, semblen basar-se en dos eixos: El respecte a les persones grans i l'adquisició d'habilitats socials. (Lalueza et al., 2001,p.121).

Així doncs, com hem esmentat anteriorment, la cultura gitana sempre ha estat minoritària i en contacte amb altres cultures dominants, que en més d'una ocasió, han representat un amenaçant món social. Conseqüentment, segons Lalueza et al. (2001), seria convenient distingir entre:

- a) elements propis de la cultura gitana.
- b) Elements derivats d'una cultura en la pobresa.
- c) Elements provinents del fet de ser un grup minoritari.

En l'intent de resoldre aquestes qüestions, ens han servit de gran ajuda les contribucions d' Ogbu amb les seves diferenciacions entre minories voluntàries i involuntàries (Ogbu,1994), així com també la seva distinció entre característiques culturals primàries i secundàries.

Per l'autor Ogbu, una minoria voluntària és aquella que es desplaça a un altre territori per tal de buscar unes millors condicions de vida. En canvi, una minoria involuntària seria aquella que pateix relacions de dominació, conquesta i esclavisme des de el seu origen. Segons el tipus al qual es pertanyi, es tindrà una vivència diferent del fet de pertànyer a una cultura minoritària. Una minoria voluntària es diferencia dels grups majoritaris pel que Ogbu anomena "diferències culturals primàries", és a dir, aquelles característiques diferencials que provenen de la cultura d'origen.

No obstant, una minoria involuntària, es desenvolupa en una relació de subordinació a la cultura majoritària. Aquí trobem les "diferències culturals secundàries" aquestes, no són pròpies del grup, sinó desenvolupades en reacció d'oposició respecte a la cultura dominant.

Les minories involuntàries, tendeixen a construir la seva pròpia identitat a partir del rebuig dels valors i habilitats de la cultura majoritària. S'assumeixen com pròpies les característiques que permeten una diferenciació secundària respecte la majoria i es neguen altres que poden diluir els límits. Aquestes distincions, ens han estat molt útils, ja que ens han permès, entendre la cultura gitana en relació a la seva posició com a grup minoritari que té inscrit en la seva identitat la relació de poder desigual amb la majoria. Ens hem adonat, que només analitzant les diferències culturals com a fruit de les relacions de dominació a les que han estat sotmesos els gitanos, podrem entendre la seva dinàmica (Crespo,1998). Aquesta perspectiva, ens permet entendre l'origen de moltes de les dificultats que tenen els infants gitanos a l'escola. L'escola, és una institució de l'estat, i com a tal, és percebuda pels gitanos com a aliena a ells. En primer lloc, desconfien de que persones estranyes (amb formes de pensar i de viure diferent a la que tenen ells) puguin exercir una custòdia efectiva dels seus fills. En segon lloc, es percep l'escola com un món on s'ensenyen valors aliens i perillosos (com per exemple: relativisme en l'obediència a les persones grans, no diferenciació de gènere, individualisme...). S'accepta l'escola com a lloc d'aprenentatge però es desconfia d'ella com a entitat socialitzadora. (Lalueza et al., 2001,p.124).

En síntesi, l'escola respon a metes i valors diferents als que orienten el nínxol cultural gitano, on els infants són educats per ser membres d'un grup minoritari. La criança dels nens i nenes gitanos s'orienta al seu desenvolupament com a membres competents de la seva cultura. Això suposa, la obtenció de coneixement social i l'adquisició d'habilitats que els permetin gestionar adequadament el món social. Per a l'escola, tots els alumnes són iguals entre si. No s'atén al seu origen familiar, ni a la seva comunitat, ni al seu sexe. S'apliquen estrictes criteris individuals, depenent de l'esforç i l'habilitat que mostri el nen i aquests es veuran reflexats en les seves notes o currículum. (Lalueza et al., 2001,p.125).

Si comparem els valors de l'escola occidental amb els valors de la cultura gitana trobem: concepció de subjecte com a individual enfront a subjecte que forma part d'un col·lectiu, metes en l'individu enfront metes del grup, eines formals enfront eines tradicionals, comunitat institucional enfront comunitat de sang, responsabilitat individual enfront responsabilitat compartida i divisió de rols per "especialitats" enfront divisió de rols per sexe i edat. Els dos universos són diferents i apunten a metes diferents, utilitzen eines diferents i sobretot defineixen subjectes diferents. Tot això, suposa un gran nombre de dificultats per als individus que hagin de respondre a les exigències dels dos universos. Aquesta tasca, encara es complica més si li sumem que hi ha una profunda asimetria entre les relacions de poder d'ambdues comunitats. (Lalueza et al., 2001,p.126 i 127).

Les contradiccions que genera aquesta situació, són viscudes molt intensament a nivell personal. Els alumnes gitanos, s'enfronten a models de persona clarament contradictoris, i això genera patiment (Crespo et al., 1994). Però, segons Lalueza et al.,(2001) el problema principal no resideix en les

diferències culturals, sinó en la subordinació d'un grup cultural a l'altre. El fet de que la majoria dels agents implicats en el desenvolupament educatiu descuidin l'impacte d'aquesta asimetria en la construcció de la identitat dels alumnes gitanos, només s'explica per l'absoluta minusvaloració que mostren cap a la cultura gitana.

John Ogbu, ens ajuda també a entendre millor la situació de l'alumnat d'una minoria cultural. Ogbu ens explica que és precís contemplar la història de contactes entre la minoria i la majoria, l'estatus actual de la minoria i també la resposta col·lectiva adaptativa que la minoria ha anat creant. Segons Ogbu, els principals factors causants de la diferència en el rendiment escolar són:

- 1) Les relacions històriques majoria-minoria: la ja mencionada anteriorment relació històrica conflictiva i hostil. En aquest cas hi ha hagut una exclusió. Els gitanos han patit i pateixen processos de minorització, marginació i exclusió. Això genera estereotips, prejudicis, representacions negatives i recels mutus.
- 2) Les desigualtats estructurals. La estructura d'oportunitats sociolaborals (estratificada i racialitzada, limitada pels gitanos).
- 3) Els models culturals o estratègies elaborats pel grup minoritari sobre l'educació escolar, com a resposta dels anteriors factors i la percepció de la estructura d'oportunitats sociolaborals i acadèmiques. Per tant, les percepcions i representacions de la seva situació social i escolar (creences que la gent de la comunitat comparteix respecte a la seva situació) i les estratègies i pràctiques o comportaments que es deriven d'elles. (Abajo.,2011).

Per últim, volem nombrar de forma més extensa, els valors dominants del nínxol evolutiu gitano i occidental, i aclarir com aquests afecten a les pràctiques familiars:

Les cultures sustentades en valors col·lectivistes, com es el cas de la cultura gitana, es basen en concepcions que donen sentit a les persones només com a components d'un tot social. Són cultures holístiques. La persona no és concebuda com un ésser autònom. La autonomia, la iniciativa personal o el criteri propi no són valors desitjables. Pel contrari, es valora la fidelitat, el respectar les tradicions i el respecte a les persones en funció de la seva edat o estatus. (Bourne, 1986; Lalueza i Crespo, 2005, p.7).

Pel contrari, la cultura dominant entre nosaltres, és profundament individualista. Transmet als infants el valor del treball personal, la importància dels recursos propis i la competitivitat. L'escola, amb el seu funcionament, també transmet aquests valors individualistes: exàmens individuals, constant avaluació personal, competència amb els companys.(Lalueza i Crespo, 2005, p.7).

Segons Lalueza i Crespo, les diferències entre el predomini de valors individualistes i col·lectivistes, es reflexarien a les pràctiques familiars en diferents aspectes. Destaquem tres:

- 1) Construcció de la individualitat. A les famílies amb predomini de valors individualistes cada fill es diferencia, se'ls hi crida pel seu nom, s'atén a les seves preferències en la construcció del seu futur, es considera que tenen una intimitat que ha de ser respectada. A les famílies amb predomini de valors col·lectivistes, els fills es consideren en funció del seu rol familiar, es fomenta més la pertinença que la diferenciació, es refereixen a ells amb apel·latius com “ el gran ” o “ la petita ”, es considera el seu futur com part del projecte familiar i no es conceben com ingerències les intromissions dels membres de la família en els assumptes dels individus.
- 2) Autonomia i interdependència. A les famílies amb predomini de valors individualistes es pretén fomentar l'autonomia dels fills. A les famílies amb predomini de valors col·lectivistes es pretén reforçar els llaços d'interdependència i la lleialtat mútua.
- 3) Referents. A les famílies amb predomini de valors individualistes es tolera la cerca de referents externs per part dels fills, de models de conducta diferents als pares que es consideren eficaços en sustentar valors compartits. Els mestres i altres figures són considerats aliats en tant que comparteixen valors. En canvi, a les famílies amb predomini de valors col·lectivistes, els referents són pròxims, generalment les persones amb més edat de la família o de la comunitat, els quals ofereixen valors i models de conducta molt clars. (Lalueza i Crespo, 2005, p.7 i 8).

2. Objectius

L'objectiu general d'aquest projecte és adequar el material proporcionat pel programa *Proinfància* de “La Caixa” a la realitat del perfil de famílies de l'entitat.

Els objectius específics que té aquest projecte són els següents:

- Participar dels programes que ofereix la fundació.
- Observar de forma directa la realitat de les famílies.

Com a objectius finals del projecte, destaquem:

- Conèixer la cultura de l'ètnia gitana.
- Revisar el programa de parentalitat positiva *Proinfància* de “La Caixa”.
- Enumerar i argumentar quines adequacions s'han de fer al programa *Proinfància* per adaptar-lo al perfil de famílies de l'entitat.

3. Metodologia

3.1 Disseny d'investigació

Hem seguit un mètode d'investigació d'acció participativa ja que parteix de les demandes de la comunitat, es dissenya, implementa i avalua amb la seva participació, i s'orienta a la seva millora.

És un disseny d'investigació descriptiva: es fa una descripció transversal de la realitat mitjançant la observació del territori on en situem, és a dir, anem amb les professionals que actuen amb les famílies per veure la realitat de primera mà. També es crea un qüestionari de resposta oberta per realitzar entrevistes estructurades a diferents professionals que treballen amb les famílies per tal de veure quines són les necessitats reals.

És una investigació de camp ja que s'estudien les necessitats en el seu ambient natural.

A partir de l'observació de la realitat i la detecció de necessitats, es determinarà quines adaptacions s'han de fer al programa de parentalitat positiva *Proinfància* de "La Caixa", que s'havia utilitzat anys anteriors, però que no tenia en compte les necessitats, costums i valors del poble gitano.

3.2 Mètodes d'obtenció de la informació

Les dades s'obtidran mitjançant tècniques qualitatives com són l'observació i les entrevistes.

3.2.1 L'observació

L'observació és estructurada. Observem a les mares dels infants en un context de "tallers d'alfabetització" que fan amb la promotora de la fundació Pere Closa, Montserrat García. En aquests tallers, es tracten de manera informal temes com la parentalitat, la criança i neguits i situacions quotidianes del dia a dia. Aquesta observació, en el nostre cas participativa, s'ha basat en la recopilació d'informació de la comunitat gitana i les seves característiques a través de la mateixa integració dins del grup de mares que participen del taller d'alfabetització, per tal de comprendre amb profunditat la situació, els valors, la cultura i la forma de vida d'aquest grup minoritari a la societat actual.

Per concretar més, caldria esmentar que dins de les diferents observacions participatives, la participació moderada respondria a les característiques metodològiques que s'han emprat per observar.

En el nostre cas, participem en el taller d'alfabetització molts cops com a suport a la persona formadora. Així mateix, observem les converses que mantenen les mares i també hi interaccionem. A la pàgina 28 de l'annex II podeu trobar notes de camp de les observacions.

Un cop identificats els temes de principal preocupació de les mares, es generen espais de discussió amb elles. En aquestes sessions de discussió, s'aborden els temes que generen preocupació, per tal de saber-ne més i fer una intervenció adaptada a les necessitats de l'entorn.

Es fa una sessió de discussió, on s'aborden dos temàtiques diferents relacionades amb l'exercici de la parentalitat. Aquestes temàtiques són: els límits i la resolució de conflictes. A la pàgina 29 de

l'annex III, podeu trobar les preguntes que s'utilitzen a la sessió de discussió. Així com la transcripció de la sessió a la pàgina 30 de l'annex IV. Registrem la observació amb notes de camp i gravació d'àudio, obtenint prèviament el permís de les mares que hi participen. A la pàgina 27 de l'annex I podeu consultar el document de consentiment informat que signen les mares.

Estava previst realitzar més sessions de discussió. Una sessió de discussió per acabar de parlar de resolució de conflictes, altra per parlar sobre el concepte de desenvolupament dels infants i altra per parlar sobre la concepció de l'escola. Ha estat impossible realitzar aquestes sessions degut a la situació d'emergència sanitària en la que ens trobem actualment.

3.2.2 Les entrevistes

Degut a la impossibilitat de seguir realitzant sessions de discussió, des de la fundació ens donen la opció de crear un qüestionari que es pugui administrar via online. Es decideix crear una entrevista estructurada i de resposta oberta. L'entrevista és contestada via qüestionari de google forms (degut a les circumstàncies d'alerta sanitària en la qual ens trobem). El qüestionari en forma d'entrevista oberta, el contesten dotze professionals de la fundació Pere Closa, els/les dotze professionals que el contesten, són promotors de la fundació. Per a la fundació Pere Closa, els promotors són una figura de professionals que treballen amb les famílies de l'entitat fent recolzament i comunicació entre famílies i l'escola.

El qüestionari consta d'una pregunta amb resposta dicotòmica i preguntes de resposta oberta. Els temes que s'aborden en el qüestionari són temes relacionats amb l'exercici de la parentalitat i amb el programa *Proinfància* de "La Caixa". El qüestionari està estructurat segons dues dimensions: han utilitzat el programa de parentalitat positiva *Proinfància* de "La Caixa" o bé no l'han utilitzat. Per els/les professionals que no l'han utilitzat, les preguntes que han de respondre són referents a l'exercici de la parentalitat i la parentalitat positiva. Per els/les professionals que sí que han utilitzat el programa, les preguntes són bàsicament en referència a aquest. Podeu trobar les preguntes del qüestionari a la pàgina 33 de l'Annex V.

3.3 Mètode d'anàlisi

A partir de la informació obtinguda en les sessions de discussió i dels qüestionaris de resposta oberta, mirem quines són les necessitats, valors i concepcions de l'escola que tenen les famílies d'ètnia gitana i en quins aspectes aquestes difereixen dels valors i concepcions "payes". Es fa un anàlisi de quines parts de les activitats del programa de parentalitat positiva *Proinfància* de "La Caixa" s'han de canviar perquè aquest s'ajusti a la realitat del perfil de famílies de l'entitat.

4.Consideracions ètiques

Segons l'article tres del codi deontològic, el psicòleg, durant l'exercici de la seva professió, ha de tenir en compte les normes explícites i implícites, que regeixen l'entorn social en el qual actua,

considerant-les com a elements de la situació i valorant les conseqüències que la conformitat o desviació respecte a elles poden tenir en la seva intervenció professional. En aquest projecte, es té en compte que la intervenció que es realitzi no serveixi per estigmatitzar al col·lectiu amb el qual treballem ja que en molts casos es troba en situació de vulnerabilitat.

Segons l'article 5 del codi deontològic, els psicòlegs han de col·laborar interdisciplinàriament amb altres professionals que persegueixin els mateixos objectius que ells (benestar social, salut, qualitat de vida..) sense prejudicar les seves competències i coneixements. En aquest projecte es treballa en equip amb diferents professionals de la fundació Pere Closa.

Segons l'article 9, s'ha de respectar els criteris morals i religiosos dels usuaris. Com que en aquest projecte treballem amb el col·lectiu gitano i aquests solen ser creients, s'ha de tenir molt en compte això.

També es tindrà en compte la confidencialitat de les dades que puguem obtenir sobre les famílies i els infants.

Les persones que treballin directament amb els infants han de tenir el certificat negatiu de delictes de naturalesa sexual.

5.Resultats

5.1 Anàlisi grup de discussió:

A continuació, s'exposa l'anàlisi de la sessió de discussió que es va realitzar amb el grup del "taller d'alfabetització" de l'escola *Lestonnac* integrat per sis mares.

- *sobre els límits:*

Veiem que la concepció que tenen sobre els límits és que aquests serveixen perquè els nens puguin distingir entre el que està bé i el que està malament. Creuen que els límits s'han de posar en diferents àmbits com per exemple en l'educació i en el respecte pels altres.

Les situacions on consideren més importants posar límits als infants són: quan el nen es pot fer mal i quan el nen s'està portant malament (no vol menjar, no es vol dutxar, està tractant malament a un altre infant...)

Veiem una tendència bastant forta a aplicar càstig negatiu: treure un estímul agradable per l'infant. Els solen treure sobretot la consola, però també altres joguines com per exemple el patinet. La

majoria de mares també ens manifesten que els expliquen als infants què és el que estan fent malament per tal de que ho puguin entendre i no ho facin més. Algunes mares comenten que a banda d'aplicar càstigs negatius, també apliquen càstigs positius (exemple: donar una bufetada), perquè diuen que només aplicant el càstig negatiu no obtenen resultats.

La durada que tenen els càstigs depèn de com de greu ha estat la malifeta que ha realitzat l'infant. En general es mantenen constants en l'aplicació del càstig. Paraules textuais d'una mare: "Si yo le digo tres días sin consola, son tres días" i afegeix "si se sigue portando mal le voy añadiendo días, pero si se porta bien no le resto días"

Les mares manifesten que es mantenen constants, però els hi costa un esforç ja que diuen sentir compassió pels infants. A banda, també expliquen que els infants es passen el dia reclamant que els hi retornin el que els han tret, i això fa més difícil mantenir-se constant en la decisió.

Els moments en que troben més dificultats en posar límits són els següents: els dies que es troben més irritables o amb menys paciència i quan els infants ploren per tal d'evitar el càstig.

El posicionament que tenen respecte al càstig físic és el següent: algunes mares manifesten estar en contra "es mejor hablarles y hacérselo entender, que no darles" ens diu una mare. Però altres mares opinen que a vegades cal alguna bufetada, encara que en cap cas una pallissa.

Respecte les diferències entre la manera d'exercir els límits de les mares i els pares, veiem que hi ha molta variabilitat. Algunes mares diuen que elles són més exigents que els seus marits, altres diuen que el seu marit és qui castiga o renya de manera més severa als infants, altres ens diuen que elles no tenen autoritat respecte als infants "solo me hacen caso cuando mi marido está en casa" ens transmet una mare. El que podem veure és que en cap cas hi ha consonància entre els dos progenitors sobre la manera d'establir límits o renyar als infants.

Sobre qui passa més temps amb els infants (el pare o la mare) tenim consonància, afirmen que ambdós dediquen el mateix temps als infants.

- *Sobre la resolució de conflictes:*

Les situacions que solen provocar més conflictes amb els infants són les següents: quan l'infant diu que no vol menjar o no es vol dutxar. També els conflictes entre germans.

Per solucionar els conflictes la seva primera eina sol ser renyar a l'infant i si veuen que no els hi fan cas, llavors apliquen un càstig. Hi ha algunes mares que afirmen que el que resol els conflictes és el seu marit, no elles, ja que a ell li tenen més respecte i li fan més cas.

Quan els infants tenen problemes amb altres infants del col·legi, el que solen fer és parlar-lo amb la mare de l'altre infant o amb la professora, depenent si el problema ha succeït a classe o a un altre lloc com per exemple podria ser el parc. El que esperen es que la mare o la professora, renyi a l'infant que s'hagi portat malament. Manifesten que algunes mares són massa protectores "les falta poner al niño en una urna para que no le toque el viento ni el polvo, son niños y a veces se pelean". També manifesten que les dones d'ètnia gitana solen arreglar aquests tipus de conflictes entre elles perquè si es fiquen els marits es crea un problema més gran. Creuen que tampoc hi ha necessitat d'això ja que els problemes de nens són coses de nens. "Los niños un día se pegan y al día siguiente están jugando" manifesten.

En referència als conflictes amb el col·legi o professors/es ens diuen que algun cop han tingut queixes cap a professores ja que no han estat atentes als infants i aquests han tingut algun accident a conseqüència de la falta d'atenció de la docent.

Sobre si existeixen diferències en la forma de resoldre conflictes amb el col·legi, tenim diferents situacions: les mares separades els resolen elles soles, altres tenen marit però aquest no es sol implicar en aquest tipus de conflictes, altres mares deixen que els resolgui el seu marit, i per últim, una mare manifesta que el que fan és parlar entre els dos membres de la parella per després anar a parlar amb els docents del col·legi.

5.2 Anàlisi del qüestionari:

A continuació s'exposa l'anàlisi del qüestionari sobre la parentalitat positiva i el programa de parentalitat positiva *Proinfància* de "La Caixa":

Dels i les dotze professionals que han contestat el qüestionari, vuit coneixen o han utilitzat el programa *Proinfància* de "La Caixa". Ens centrarem a continuació en les respostes dels/les professionals que sí coneixen o han utilitzat el programa *Proinfància* de "La Caixa":

Primerament, volem comentar que els i les professionals creuen que el programa contribueix positivament a la relació entre els pares i mares i els seus infants, però que hauria de canviar-se el format. Ens diuen que hauria de fer-se des de una perspectiva flexible i oberta, ja que sinó, algunes famílies és altament probable que es sentin pre-jutjades.

Veiem que el programa no està adaptat a la realitat de les famílies d'ètnia gitana. Creuen que està creat des de una perspectiva blanca occidental que no s'apropa a la realitat de les famílies gitanes. Consideren que moltes situacions que surten en el programa (com per exemple imatges) són molt diferents a la realitat d'aquestes famílies. Es creu que el programa hauria d'incloure diversitat cultural (costums i valors) no només de l'ètnia gitana, sinó també d'altres cultures, per mostrar que la

parentalitat positiva no depèn de la procedència o ètnia sinó de la voluntat i la disposició del rol que exerceixen els pares i les mares.

Els temes que els professionals consideren que seria més adient treballar amb les famílies són els següents. Els trobem en ordre de major a menor importància:

1. Com connectar amb l'escola. Els professionals manifesten que continua havent una percepció racista o de discriminació davant les famílies d'ètnia gitana.
2. Com afrontar els reptes del dia a dia. Ja que aquí apareixen els conflictes més comuns i que costen més de gestionar. Com per exemple: límits i consistència a l'hora de prendre decisions.
3. Com comunicar-nos en família. Els professionals creuen que seria positiu treballar la importància de gestionar i manifestar als altres els nostres sentiments i emocions, a la vegada que saber interpretar les emocions i els sentiments dels altres.

Altres temes que seria de gran interès incloure en el projecte de parentalitat positiva, però que en el programa actual no es troben són els següents:

- Fomentar les habilitats parentals de la cultura gitana.
- Diversitat cultural i llenguatge inclusiu.
- Gestió econòmica i organització.
- Acompanyament educatiu (com acompanyar educativament als fills).

A continuació ens centrarem en les fitxes que es treballen en el programa Proinfància de "La Caixa".

Els/les professionals ens manifesten que son bastant interessants però seria positiu fer que hi haguessin més dinàmiques participatives. Seria adequat adaptar les imatges que surten ja que, com hem esmentat anteriorment, la meitat de professionals consideren que no reflexen la realitat de les famílies gitanes. Les opinions sobre la duració de les sessions que contempla el programa *Proinfància* estan molt dividides, una mica més de la meitat dels/les professionals considera que la duració de dues hores amb una pausa és adequada, l'altra meitat consideren que és excessiu, sobretot si en algunes activitats han de participar infants.

El programa *Proinfància* contempla que siguin les pròpies famílies que participen en el programa, les que organitzin un berenar per fer durant la pausa que es contempla a meitat de la sessió. La majoria de professionals ens diuen que això és positiu per augmentar el compromís i fer cohesió de grup. També recomanen començar a fer-ho quan ja s'hagin realitzat algunes sessions, d'aquesta manera

les famílies s'hauran conegut, hauran fet vincles i hauran elaborat sentiment de pertinença al grup. Així, és més difícil que la idea d'organitzar el berenar generi rebuig a les famílies.

A continuació, analitzarem les respostes dels/les professionals que no han treballat mai amb el programa de parentalitat positiva *Proinfància* de "La Caixa".

Els/les professionals ens manifesten que els principals temes de preocupació que tenen els pares/mares sobre la criança dels infants són els següents:

- a) no ser capaços d'ajudar als infants amb les tasques de l'escola.
- b) Falta de constància amb l'escola.
- c) Alimentació
- d) Com exercir el rol parental de manera igualitària.

Segons el que ens expliquen els/les professionals sobre el rol de les mares dins de les famílies, veiem que gran part de la responsabilitat de la criança dels fills recau en elles, així com gran part de la responsabilitat les tasques domèstiques. La majoria de mares gitanes, també treballen. A banda d'això, les mares gitanes sovint són les que s'ocupen de que hi hagi una bona cohesió familiar dins la llar.

Per altra banda, el rol que desenvolupen els pares, sol ser el de figura d'autoritat dins la llar i també garantir l'economia familiar i educar als infants.

A banda dels pares, els infants solen tenir altres cuidadors, que principalment són: germans/es, avis/àvies i tiets/tietes.

Quan preguntem sobre quines situacions solen generar conflictes amb els infants trobem que les principals situacions són: les normes, els hàbits i les rutines. Si aquestes no s'estableixen i no són consensuats i pactats, són generadors de la majoria de conflictes. Per exemple: no voler fer els deures, no voler anar a dutxar-se, voler passar moltes hores al carrer, moltes hores amb el mòbil i videojocs o no voler anar a dormir. També ens manifesten que el fet de que els nens tinguin més privilegis que les nenes dins la llar sol ocasionar conflictes entre germans.

Les principals estratègies utilitzades dins les famílies per resoldre aquests tipus de conflictes són: la comunicació i el càstig negatiu (retirar un estímul agradable per al nen, per exemple: treure el telèfon mòbil o deixar-lo sense sortir al carrer). En alguns casos també s'aplica càstig positiu (per exemple: una bufetada).

Per altra banda, dins la llar, la principal dificultat que tenen els pares per posar límits és la següent: el fet de ser molt protectors.

Sobre les principals qüestions que preocupen als pares i mares, trobem les següents:

- a) Autonomia de l'infant. Als pares i mares de nens de primària els hi preocupa d'autonomia de l'infant en l'àmbit de l'autocura (vestir-se, esmorzar sol, higiene personal). Als pares i mares dels nens de secundària els hi preocupa més la conducta (relacional i emocional), degut a que comencen l'etapa de l'adolescència.
- b) Com educar als infants.
- c) Quins límits han de posar-se als infants.
- d) Com aconseguir que es motivin pels estudis.
- e) Quin temps dediquen a aparells electrònics (consoles, mòbils...).
- f) El futur professional dels infants.
- g) Qüestions sobre beques i ajudes.

Els principals problemes que solen tenir les famílies amb l'escola són els següents:

- a) Racisme i discriminació per part de l'escola
- b) Falta d'expectatives de l'escola davant els alumnes i dels alumnes sobre la utilitat de l'escolarització.
- c) Escassa comunicació i confiança entre les famílies i l'escola.
- d) Desconeixement de la cultura gitana per part de l'escola.

Totes aquestes qüestions esmentades anteriorment comporten una sèrie de conseqüències, les principals són:

1. Absentisme escolar.
2. Els pares/mares no acudeixen a les citacions/reunions de l'escola.
3. Si als alumnes se'ls hi posa una sanció a l'escola (per mal comportament o altres circumstàncies), en algunes llars, això no comporta cap repercussió. És a dir, hi ha una desconexió entre el centre educatiu i la llar. No hi ha un treball conjunt. Això produeix un distanciament entre la família i l'escola. Els infants s'adonen de que des de la llar no es recolza l'educació que imparteixen a l'escola i això també pot contribuir a la desmotivació i desesperança dels infants davant l'escola. Per tant, en última instància, l'educació dels infants es veu perjudicada.

En els últims anys, s'ha augmentat molt l'assistència d'infants d'ètnia gitana a les aules de P3, P4 i P5, però hi ha molt poca assistència a llars d'infants. La principal raó és perquè per els pares i mares d'ètnia gitana, un infant d'un o dos anys és massa petit per deixar-lo a una escola. Tenen desconfiança de deixar als infants tan petits a càrrec d'un/una mestre i també els hi sap greu llevar-los tan d'hora. A banda, creuen que l'educació relacional i social que rebrien a la guarderia, la reben

de totes maneres, a la llar, on poden tenir els primers aprenentatges i hàbits, a més de compartir temps amb cosins/cosines i germans/germanes. També juga un paper important l'economia que hi hagi a la llar, pot ser que els recursos econòmics siguin insuficients o que l'infant no aconsegueixi plaça a la llar d'infants pública.

Veiem que destaca una desconfiança cap als mestres per part d'aquestes famílies. Els principals motius que causen aquest fet són dos:

1. Desconeixement de la cultura gitana per part dels mestres.
2. Discriminació per part de l'escola, no tractar a les famílies d'ètnia gitana per igual i tenir uns estereotips davant d'aquestes.

Troblem que molts alumnes quan acaben l'etapa d'Educació Secundària Obligatòria no segueixen estudiant, els principals motius que fan que això succeeixi, segons el que ens expliquen els/les professionals són els següents:

- a) Poca visibilitat de referents positius d'ètnia gitana.
- b) Dificultats econòmiques i responsabilitat familiar. Necessitat de guanyar diners i/o tenir responsabilitats familiars com cuidar fills o germans.
- c) Entorn del barri.
- d) Entorn d'amistats.
- e) Falta d'expectatives de l'entorn escolar sobre l'alumnat.
- f) Falta d'expectatives de l'alumnat sobre el seu futur.
- g) Esdeveniments vitals: sobretot en l'ètnia gitana, hi ha molts adolescents que es solen casar al voltant dels setze anys.
- h) Prejudicis propis. Encara que aquest és el menys comú, segueixen havent famílies gitanes que no volen que els seus fills/filles estudiïn ja que això pot comportar una pèrdua d'identitat "si estudies deixes de ser gitano". Avui dia, això és poc comú ja que el número de persones d'ètnia gitana que segueixen estudiant més enllà de l'educació obligatòria, és cada cop major. La continuïtat en estudis post obligatoris ha estat el major assoliment a nivell escolar en la població gitana en els últims vint anys.

Per últim els/les professionals ens expressen que les relacions entre famílies i escola han millorat molt, que la participació de les famílies en activitats proposades per els centres és elevada i que les associacions de mares i pares funcionen cada vegada millor.

6.Proposta

En base a tota la informació recollida mitjançant la sessió de discussió, les notes de camp i les respostes al qüestionari, podem concloure que els principals punts que haurien de canviar-se al programa de parentalitat positiva per tal d'adaptar-lo de forma satisfactòria són els següents:

-Desenvolupament de les sessions:

- Grups: el programa està dissenyat per portar-lo a terme de forma grupal, amb grups d'entre 8 i 16 participants.

Es considera que el mínim de participants és molt elevat i que les propostes han de permetre la seva realització també amb un grup més reduït.

Trobem tres classes de grups:

- El grup de figures parentals: la participació familiar es redueix a la figura materna. En poques ocasions la figura paterna s'implica de forma directa en activitats escolars o acadèmiques que tinguin relació amb treballar la parentalitat. Per aquest motiu, les dinàmiques s'han de pensar per adreçar-les a les mares. Així mateix, si aquestes dinàmiques es duen a terme fora de l'horari escolar, s'han d'intentar realitzar a l'hora que el grup d'infants, per intentar conciliar i facilitar la participació de les mares a les sessions.
 - El grup d'infants.
 - El grup de famílies (figures parentals i infants junts).
- Horari: el plantejament de l'horari és el següent.

La primera hora es dedica a realitzar de forma paral·lela la sessió per parels i la sessió per infants i en la segona hora es fa la sessió conjunta. Entre aquestes dues hores es dedica una estona per descansar i compartir un esmorzar/berenar.

Atès al que ens han manifestat els/les professionals de Pere Closa, l'horari es deixa igual i el fet de que les famílies organitzin el berenar es començarà a realitzar quan s'hagin dut a terme dues o tres sessions, les famílies es coneixin i hagin desenvolupat sentiment de pertinença al grup.

-En relació als continguts del programa: Trobem vuit mòduls que treballen temàtiques de parentalitat positiva.

Sessió 0: Ens coneixem.

Mòdul 1: Mostrem afecte en família. Dins d'aquest mòdul es considera important incloure activitats on es treballi la intel·ligència emocional. Activitats que permetin reconèixer i expressar les pròpies emocions i les dels altres.

Mòdul 2: Eduquem els nostres fills. Es considera que s'ha de donar un especial èmfasi a l'importància dels límits a l'hora d'educar als infants i explicar estratègies per implementar-los. També incloure activitats on es tracti el tema de les noves tecnologies i com gestionar-les.

Mòdul 3: Aprenem a comunicar-nos en família. Es considera important explicar l'assertivitat, l'agressivitat i la inhibició, així com incloure activitats per treballar la comunicació assertiva.

Mòdul 4: Mengem en família. Es considera important explicar la importància de dur una alimentació sana i equilibrada, donar consells i informació sobre les conseqüències que té no portar una alimentació adequada, tant a nivell físic com mental. També s'inclou informació sobre com afecten els ultraprocessats al nostre cos, ja que la majoria d'infants solen esmorzar i berenar aliments que contenen gran quantitat de sucres, greixos i olis refinats.

Mòdul 5: Connectem amb l'escola. En aquest mòdul s'inclou treballar els hàbits, la puntualitat, la higiene i la planificació de tasques, entre altres. A banda de treballar tots aquests temes, també s'ha de conscienciar de que l'escola i l'educació des de la llar han d'anar juntes a una. Explicar que l'ètnia gitana té algunes concepcions sobre el desenvolupament dels infants que difereixen de les costums "payes", però això no vol dir que una sigui millor que l'altra, simplement són diferents. Es tracta d'arribar a un consens en alguns punts per tal de que aquest fet no repercuteixi negativament als infants ja que aquest és un dels principals motius d'absentisme i falta d'expectatives sobre l'escola per part dels infants. També treballar el tema de la confiança en els/les mestres. Explicar que són professionals formats i capacitats per cuidar adequadament als infants. També tractar la confiança en l'educació reglada. Seria positiu explicar que és una eina de creixement personal a la vegada que permet moltes oportunitats en el món laboral.

Mòdul 6: Gaudim junts en família.

Mòdul 7: Afronem els reptes quotidians.

Mòdul 8: Recordem allò après.

Si analitzem els mòduls que es centren en els temes d'estudi en els que ens hem centrat (la resolució de conflictes i l'establiment de límits), veiem que són temes transversals que apareixen en els mòduls 2: eduquem els nostres fills; 4: mengem en família; 6: gaudim junts en família; 7: afrontem els reptes quotidians. La temàtica de la confiança en l'escola la podem analitzar a través del mòdul 5: connectem amb l'escola.

A banda dels mòduls esmentats anteriorment, es considera important integrar un altre mòdul: igualtat de gènere. On es treballin els estereotips de gènere, els rols i les expectatives que crea la societat respecte cada gènere, la importància de revertir això i de tractar a totes les persones per igual.

➤ En relació a les il·lustracions del programa:

A continuació tenim un exemple de tres imatges del programa Proinfància de "La Caixa":

Els personatges que hi apareixen no presenten característiques físiques amb les que es pugui identificar el col·lectiu gitano (ni altres ètnies). La majoria de les situacions són representades dins l'habitatge familiar, però només apareix un infant (com si fós fill únic) aquest fet, també s'allunya de la realitat en la majoria de famílies de l'entitat.

El dibuix de l'escola, tampoc reflecteix que a la classe hi hagi diversitat de cultures, això no és així a l'escola *Lestonnac*, ja que la majoria d'infants són d'ètnia gitana o altres ètnies.

Apropant les il·lustracions a la realitat, és més probable que les famílies puguin connectar amb les activitats i poder fer una participació més activa dins d'aquestes.

Com a conclusió final, creiem que per adaptar el programa Proinfància a les famílies de l'entitat Pere Closa, s'ha d'incidir especialment en les següents temàtiques:

- a) Confiança en l'escola i en els professionals que hi treballen.
- b) Comunicació assertiva .
- c) Incrementar les expectatives sobre l'escolarització, tant en els pares i mares com en els infants.
- d) Incloure un mòdul d'igualtat de gènere.
- e) Integrar la diversitat cultural de forma transversal a totes les activitats.
- f) Confiança en l'educació com a eina de creixement personal i laboral.
- g) Fer èmfasi en la intel·ligència emocional com a eina per conèixer i manifestar les pròpies emocions, a la vegada de poder comprendre millor com es senten els altres.

Per últim, creiem que seria positiu, si fos possible, realitzar almenys un taller amb els/les docents del CEIP *Lestonnac* on s'expliquessin els valors de la cultura gitana i la socialització que ha tingut aquest grup com a ètnia minoritària involuntària, en clara posició de desavantatge enfront la cultura majoritària o dominant. També fer incidència en els valors contradictoris que reben els infants degut a les diferències entre la cultura gitana i la cultura dominant, i les conseqüències que això comporta per a ells.

7. Línies de futur

Aquest projecte ha quedat limitat degut a la impossibilitat de seguir realitzant sessions de discussió, no obstant, s'ha aconseguit reunir una bona quantitat d'informació, que ens ha permès discriminar quines qüestions o temes s'han d'abordar per modificar, de manera que es satisfaci la necessitat que manifesten les famílies, el programa de parentalitat positiva *Proinfància*.

Per seguir la línia d'aquest projecte, s'hauria de modificar el programa *Proinfància* en col·laboració amb els promotors de la fundació Pere Closa, per tal de que esdevingués un programa sensible culturalment, adaptat a les necessitats que hem detectat que tenen les famílies de la fundació.

8. Referències

- Abajo, J. (1997). La escolarización de los niños gitanos (o la educación como proceso interpersonal que refleja y reproduce relaciones sociales desiguales y contradictorias). *Cultura y Educación*, 8(3), 81-102.
- Abajo Alcalde, J., & Carrasco Pons, S. (2011). La situación escolar del alumnado de minorías étnicas: el modelo explicativo ecológico-cultural de John Ogbu. *Recerca.Revista De Pensament I Anàlisi*, (11), 71-92. doi: 10.6035/recerca.2011.11.6
- Bourne, (1986): Does the concept of person vary cross-culturally?. In R. A. Shwedwer. Thinking through cultures. Cambridge MA. Harvard University Press.
- Crespo, I., Lalueza, J. L. & Perinat, A. (1994). Derecho a la propia cultura: Universalidad de valores o sesgo de la cultura dominante. *Infancia y Sociedad*, 27/28, 283-294.
- Gauvain, M. (1995). Thinking in niches: Sociocultural influences on cognitive development. *Human Development*, 38, 25-45.
- Lalueza, J.L., Crespo, I. (2005) La intervención con familias ante la diversidad social y cultural. DEHISI.Grupo de Investigación en Desarrollo Humano, Intervención Social e Interculturalidad. Universidad Autónoma de Barcelona.
- Lalueza, J. L., Crespo, I., Pallí, C., & Luque, M. J. (2001). Socialización y cambio cultural en una comunidad étnica minoritaria. El nicho evolutivo gitano. *Cultura y educación*, 13(1), 115-130. Recuperado de https://www.dge.mec.pt/sites/default/files/EPIPSE/evolucao_nos_gitanos.pdf
- Ogbu, J. U. (1994). From Cultural Differences to Differences in Cultural frame of Reference. En P. M. Greenfield y R. R. Cocking (Eds.), *Cross-cultural Roots of Minority Child Development* (pp. 365-391). Hillsdale, NJ: LEA.
- Rogoff, B. (1990). Apprenticeship in thinking. Cognitive development in social context. Nueva York: Oxford University Press. (Trad. cast.: Aprendices del Pensamiento. El desarrollo cognitivo en el contexto social. Barcelona: Paidós, 1993).
- Rodrigo, M. J., Amorós, P., Arranz Freijo, E., Hidalgo García, M., Máiquez Chaves, M. L., Martín, J. C., Martínez Gonzalez, R.A., Ochaita Alderete, E., Mateos Inchaurredo, A. (2015). Guía de buenas prácticas en parentalidad positiva. Un recurso para apoyar la práctica profesional con familias.

Rodrigo, M.J., Máiquez, M.L., y Martín, J. (2010). Parentalidad positiva y políticas locales de apoyo a las familias. Orientaciones para favorecer el ejercicio de las responsabilidades parentales desde las corporaciones locales. Madrid: FEMP

Rodrigo, M. J., Máiquez, M. L., Martín, J. C., & Rodríguez, B. (2015). La parentalidad positiva desde la prevención y la promoción. *Manual práctico de parentalidad positiva*, 25-43.

Super, C. M. y Harkness, S. (1986). The developmental niche: A conceptualization at the interface of child and culture. *International Journal of Behavioral Development*, 9, 545-569.

Recursos internet

Existen dos páginas web con vínculos a textos en castellano relacionados con el tema aquí desarrollado.

La primera corresponde a publicaciones del grupo de investigación en Desarrollo Humano, Intervención Social e Interculturalidad de la Universidad Autónoma de Barcelona:

<http://www.dehisi.org/>

La segunda corresponde a la página web de la Fundació Ateneu de Sant Roc:

Fundació Ateneu Sant Roc. (s.f.). Recuperado 29 noviembre, 2019, de <https://www.fundacioateneusantroc.org/ateneu/fundacio-ateneu-sant-roc-d-on-venim/>

9. Annex

ANNEX I Consentiment informat:

El/la Sr./Sra. _____ amb DNI _____

mitjançant la signatura declara que autoritza participar en la investigació “Disseny col·laboratiu d’un programa de parentalitat positiva adaptat a la etnia gitana” i al tractament de les seves dades.

Declara que la participació en la investigació és voluntària, assumint que la participació no implica cap gratificació econòmica. A més, consta que la informació recollida serà de caràcter anònim i confidencial. L’única finalitat és la investigació.

Declara que ha rebut informació suficient sobre la investigació i que pot preguntar dubtes en relació amb aquesta en tot moment, renunciant a la investigació si es considera necessari sense tenir cap repercussió.

Per tant, accepto participar de manera voluntària a la investigació, a contestar les preguntes i ser registrat/a en àudio per a la posterior transcripció.

LLoc i data:

ANNEX II Notes del diari de camp:

DATA: 04/02/2020
Nº PARTICIPANTS: 7 mares.
TEMES D'INTERÉS
<ul style="list-style-type: none">- <u>Escolarització primerenca</u>: s'explica que totes les presents estan molt concienciades sobre l'assistència dels seus fills i filles a l'etapa d'Educació Infantil (3-6) i que moltes valoren positivament el primer cicle (0-3). En aquesta conversa s'explica que les mares gitanes prefereixen cuidar dels seus fills i filles i portar-los on elles van, però que això dificulta la conciliació laboral, per exemple al mercat.- <u>Psicologia infantil</u>: el fet d'anar al psicòleg es relaciona amb estar boig i no s'accepta si s'ha d'aplicar en infants gitanos. Es parla sobre la importància de trobar algú que no formi part de l'entorn familiar i social, per tal de poder parlar lliurement sobre els neguits i preocupacions.- <u>Por</u>: una de les mares manifesta la seva por i desconfiança cap a l'escola, ja que el seu infant pot no sentir-se en un ambient segur. Preocupa que els infants siguin agredits per altres infants. Davant aquesta conversa, s'explica que els infants en aquestes edats utilitzen l'agressió per comunicar-se, ja que molts cops són incapaços d'explicar amb paraules com s'estan sentint o què els hi està passant. D'aquest tema sorgeix la resolució de conflictes. Expliquen que en diferents ocasions han parlat amb les famílies d'altres infants per solucionar els conflictes d'aquests, i que una d'elles va deixar de portar el seu infant a l'escola perquè l'havien mossegat.

ANNEX III: preguntes de la sessió de discussió

Preguntes que s'utilitzen en la sessió de discussió sobre els límits:

- Quins objectius considereu que tenen els límits en el desenvolupament dels vostres fills?
- En quines situacions creieu que és important posar límits?
- De quina manera poseu límits?
- Hi ha diferències en l'implementació de límits entre vosaltres i els vostres marits?
- Sentiu dificultats en el moment d'establir límits, quan us costa més posar-los?
- Quina opinió teniu sobre el càstig físic?

Preguntes que s'utilitzen en la sessió de discussió sobre la resolució de conflictes:

- En quines situacions soleu tenir conflictes amb els vostres fills/filles?
- Quan teniu un conflicte amb ells, com el solucioneu?
- Quan els vostres fills/filles es barallen a l'escola amb altres infants, com ho solucioneu?
- Soleu tenir conflictes amb l'escola o els/les docents?
- Quan teniu un problema, hi ha diferència entre les solucions que poseu vosaltres a les que utilitzen els vostres marits?

ANNEX IV Transcripció sessió de discussió:

- **¿Para qué creéis que sirven los límites en la educación de vuestros hijos?**
- Es que si no le pones un límite a los niños te comen, yo le pongo límites en todo, en el respeto, en la educación, en todo.
- Porque si no, no saben lo que está bien y lo que está mal
- **¿En qué situaciones creéis que es importante poner límites?**
- Si el niño se puede hacer daño, cuando se portan mal también, cuando no quiere comer o no quiere entrar en la ducha, yo lo castigo sin la consola
- Otra madre añade: yo le doy una torta y lo castigo, las dos cosas porque si no, no va bien el niño.
- Otra madre: yo no le pego porque si le doy una torta me la devuelve
- Otra madre: Yo lo regaño y lo castigo, y si no hace caso, entonces sí le doy, pero lo castigo y se lo explico, para que lo entienda.
- Otra madre: yo también, yo al mío lo castigo sin el patín y sin la play, les quito cosas que les gustan. Y lo castigo de verdad, se lo lleva mi suegro el patín.
- **¿Durante cuánto tiempo los castigáis?**
- Mi niño lleva un mes sin consola
- Yo tanto no... Si yo le digo tres días son tres días, pero si sigue portándose mal le voy subiendo el castigo, pues ahora son siete... Pero, aunque se porte bien, si son tres días son tres días, si son siete, pues siete.
- **¿Entonces no os cuesta manteneros consistentes con el castigo?**
- A mí sí que me cuesta, lo cumplo, pero me cuesta
- Claro cuesta porque te da pena y aparte los niños son *mu pesaos*, te dicen mama me he portado bien dámelo... Se pasan el día pidiéndotelo.
- **¿Creéis que hay diferencias entre como ejercen los límites los padres y vosotras (las madres)?**
- Yo soy más dura que mi marido con el niño, él le regaña y a los cinco minutos ya le deja.
- Otra madre: a mi marido le hacen más caso, a mi no me hacen caso pa ná. A él le tienen más respeto. A mí prácticamente no me hacen caso, solamente cuando está él en casa, ya está.
- Otra madre: alomejor saben que a tu marido no lo pueden torear y a ti sí...
- **¿Quién se ocupa más de los niños, vosotras o ellos?**
- En mi caso igual
- Otra madre: en el mío no, yo paso más tiempo con ellos.
- yo igual también, nosotras por suerte nos han ayudado. Nuestros padres no ayudaban, era otra mentalidad y era otra época.

- Pero aún hay, es que aún hay hombres que piensan que los hijos son de la mujer y la casa es de la mujer.
- A mí me ha ayudado mucho, por ejemplo, a veces se ha caído el niño, y él se ha ido al hospital a llevarlo y yo me he quedado en mi casa.
- **¿En qué momentos os cuesta más poner límites?**
- Los días que te levantas que tienes menos paciencia, pues a mí ahí me cuesta más.
- A mí cuando llora mi niña, es mi debilidad. Ahora tiene 20 años y aún a veces lo hace.
- Cuando te empiezan a dar besos y a decir que te quieren mucho, es que saben mucho...
- **¿Qué opináis del castigo físico?**
- Ay no... que lástima....
- A ver, estamos hablando de una torta...
- Yo a veces, cuando se lo merece, le doy en el culo.
- A mí en mi casa es que mi padre y mi madre nunca me han pegado...
- A mí la única vez que me pegó mi padre fue cuando vinieron a pedirme. Con 15 años, no llegaba.
- En fin que no le hacemos a los niños maltrato físico, ellos nos lo hacen a nosotros, psicológicamente y verbalmente (entre risas).
- Yo algún azote, pero eso de pegarle con un cinturón una paliza o cosas así...no eso no.
- Mi hija a veces me pregunta que por qué no le pego con la chancla, que a sus amigas su madre se quita la chancla y ya se ponen a llorar.
- ¿Pero qué se piensan, que así les hacen un bien? si eso las pone peor. Es mejor hablarles, y hacérselo entender, que no darles.
- Les quitas lo que más les gusta y ya está, lo entienden mejor. Porque piensan, si lo hago me quitará esto.
- **¿En qué situaciones tenéis conflictos con vuestros hijos?**
- Con la comida, cuando no quieren comer algunas cosas.
- Yo cuando se tiene que duchar, le cuesta mucho meterse en la ducha. Y acabamos regañando diciéndole que se meta en la ducha.
- En mi casa somos muchos y se pelean entre ellos, sobre todo a la hora de comer, están comiendo y se van haciendo fotos los unos a los otros.
- **Cuando tenéis un problema, ¿cómo lo solucionáis?**
- Yo llamo a mi marido, es mano de Santo. A mí me hacen caso cuando está él en casa, cuando él se va, no me hacen caso. Si se pelean entre ellos, yo los dejo que se peleen. Si me meto, recibo yo.
- yo regañándolos y si les tengo que castigar les castigo
- yo también
- **Cuando vuestros niños se pelean en el cole con otros niños, ¿qué hacéis?**

- Se lo decimos al profesor, que lo vigile y lo castigue.
- Sí que es verdad que las gitanas tienen mucho cuidado de cómo se dicen las cosas porque una gitana nunca le va a traer un problema a su marido, lo que no quiere una gitana es que se metan ya los hombres, porque si se meten los hombres la cosa ya va a más, entre nosotras nos podemos coger de los pelos pero se queda ahí. Pero normalmente se habla entre nosotras y ya está. Pero hay mujeres no gitanas casadas con gitanos que quieren demostrar que son más gitanas que nadie y enseguida meten a los hombres.
- Yo lo que quiero es que regañen al niño, la profesora, o la madre, quien toque.
- Es que a algunas les falta poner al niño en una urna para que no le toque el viento ni el polvo. Son niños y a veces se pegan y no pasa nada. Un día pega él y al otro le pegarán a él.
- Y además que los niños se pegan o se discuten y al día siguiente están jugando.
- **¿Con el colegio soléis tener algún tipo de conflicto, o con las profesoras?**
- Yo he tenido algunas quejas de profesoras, no por tonterías... Una vez un niño le cortó el pantalón a mi hijo con unas tijeras. Y le dije a la profesora que qué había pasado y me dijo "mira no sé, ha venido así al colegio el niño", ¿hombre como que ha venido el niño así al colegio? yo no llevé a mi hijo con el pantalón roto. Mi hijo me dijo que fue un compañero que le recortó el pantalón con las tijeras.
- Es que si le das tijeras a niños de cuatro años tienes que estar pendiente.
- También me ha pasado que han tenido todo el día al niño meado y no se han dado cuenta.
- A mí lo que me pasó que mi hijo se peleó en el patio y le pegaron un bocado en la cara. Y la profesora me dijo que estaba en su hora de descanso, pero si estás con niños pequeños no puedes descansar, tienes que estar por los niños.
- **Cuando hay un problema, hay diferencia en la resolución, ¿de cómo lo hacéis vosotras a como lo hacen vuestros maridos?**
- Yo estoy separada hace cinco años, solo lo resuelvo yo
- Yo mi marido es como si no lo tuviera
- Él tiene su manera y yo tengo la mía, pero lo hablamos y luego vamos a hablar con quién sea
- Yo es que el mío es mano de santo, lo resuelve él todo.

ANNEX V qüestionari:

Formulari Promotors Pere Closa

Hola a todos y todas, en primer lugar agradecer que dediquéis vuestro tiempo a responder las siguientes preguntas.

Somos Miriam, estudiante de Psicología y Iris, estudiante de Educación Infantil, de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Estamos acabando nuestro Trabajo de Fin de Estudios colaborando con la Fundación Pere Closa, con el objetivo de poder responder al reto que nos han planteado: poder conocer a las familias y ajustar el programa de parentalidad positiva a la cultura gitana.

Vuestro punto de vista sobre las familias que atendéis desde la Fundación nos es de gran utilidad para conocer de primera mano la realidad sobre la cual trabajáis. En muchas de las preguntas, no buscamos una respuesta técnica y muy elaborada. Necesitamos que nos aportéis ejemplos, consejos, anécdotas... de vuestra experiencia con las familias, de sus dudas e inquietudes,

Cualquier duda podéis escribirnos a iris.escusol@e-campus.uab.cat o miriam.barajas@e-campus.uab.cat

¡Muchas gracias!

* Obligatòria

1. Adreça electrònica *

2. ¿Conoces o has usado el Programa de Parentalidad Positiva de Proinfància La Caixa? *

Maqueu només un oval.

☐ Sí *Ves a la pregunta 3*

☐ No *Ves a la pregunta 14*

Si la respuesta anterior es SÍ...

3. ¿Por qué crees que el programa de parentalidad positiva puede ser útil (o no) para trabajar con las familias y sus hijos e hijas? *

4. ¿Crees que está adaptado a la realidad de las familias gitanas? ¿Por qué? *

5. Los temas que propone este programa para trabajar con las familias son: Cómo mostrar afecto en nuestra familia; cómo educar a nuestros hijos e hijas; cómo comunicarnos en familia; cómo conectar con la escuela; cómo disfrutar en familia y cómo afrontar los retos del día a día. Pensando en las familias con quienes trabajas ¿Cuál/cuáles de estos temas crees que pueden interesar o ser útiles realmente para criar a sus hijos e hijas? *

6. Según tu experiencia como promotor/promotora, ¿crees que hay algún tema que es necesario incluir en este programa y no está presente? *

7. De estos temas, ¿cuales consideras que son más importantes para tratar con las familias con las que tu trabajas? (marca todos los que consideres)

*

Selecioneu totes les opcions que corresponguin.

- ☐ Los límites
- ☐ La resolución de conflictos
- ☐ La autonomía del niño/niña
- ☐ La consistencia en las decisiones tomadas (Por ejemplo, mantener un castigo al niño/niña)
- ☐ Comunicación

8. De los temas que se mencionan en la pregunta anterior, ¿Cuáles crees que tienen mayor importancia? (Escríbelos en orden de importancia de más a menos)

9. ¿Cómo crees que son las fichas y las dinámicas que propone cada módulo de trabajo? Ejemplo: Interesantes, aburridas, fáciles... ¿Por qué? *

10. De la siguiente imagen... ¿Crees que las familias se pueden sentir identificadas con estas imágenes al verlas ? (Tanto con las características del hogar como características físicas de las personas que aparecen) *

11. El programa original de Caixa Proinfância contempla una duración de dos horas por sesión, una primera parte de una hora, una pausa para merendar (donde se recomienda que entre los padres y madres organicen merienda) y otra hora de sesión. ¿Crees que esta duración es adecuada o sería mejor hacer sesiones más cortas o más largas? *

12. ¿Crees que el hecho de que ellos puedan organizar la merienda sería positivo por ejemplo, para aumentar el compromiso de asistencia, o tal vez podría generar rechazo? *

13. Si queréis añadir algún comentario o cuestión lo podéis hacer en el espacio siguiente:

Si la respuesta anterior es NO...

14. ¿De cuántas familias eres responsable como promotor o participan en tu taller/grupo? (Aproximadamente si no sabes el número exacto) *

15. ¿Por qué crees que estas familias participan en tu taller/grupo? *

16. ¿Qué cuestiones crees que les preocupa a estas familias en relación a la crianza de sus hijos e hijas? *

17. ¿Cuál son la funciones habituales de las madres en las familias gitanas? *

18. ¿Cuál son las funciones habituales de los padres en las familias gitanas? *

19. A parte del padre o la madre, ¿alguien más se encarga de los niños y niñas pequeños en las familias gitanas? *

20. ¿Qué situaciones suelen generar conflictos con los hijos e hijas en casa? *

21. ¿Cómo suelen resolver los padres los problemas o conflictos con los hijos e hijas? Es decir ¿qué estrategias utilizan más a menudo? *

22. ¿Sobre qué cuestiones os piden consejo las familias en relación a sus hijos e hijas? *

23. Según vuestra experiencia, ¿qué problemas encuentran a menudo en el colegio las familias gitanas? *

24. ¿Que problemas importantes en relación a la escuela presentan algunas familias gitanas?" (aunque sea un sector minoritario)

25. ¿Qué dificultades tienen los padres para poner límites a sus hijos e hijas? Ejemplo: No les regañan mucho porque les da pena que lloren. *

26. ¿Por qué crees que las familias gitanas no llevan tanto a sus hijos e hijas a la guardería? *

27. ¿Por qué motivos crees que pueden las familias desconfiar de las maestras y maestros? *

estudiando después de la ESO? *

29. Si queréis añadir algún comentario o cuestión lo podéis hacer en el espacio siguiente:

Google no ha creat ni aprovat aquest contingut.

Google Formularis